

روزگار ناخوش یار مهربان، در سر ایران / یار مهربان غریب آشنا در شهر اولین‌ها / بهار یار مهربان در فصل خزان سر ایران

به روزهای برپایی پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز نزدیک می‌شویم، هر چند مسوولان و دست‌اندرکاران برپایی این نمایشگاه بر این باور هستند که نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز، دومین نمایشگاه بزرگ کشور بعد از نمایشگاه تهران است.

به روزهای برپایی پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز نزدیک می‌شویم، هر چند مسوولان و دست‌اندرکاران برپایی این نمایشگاه بر این باور هستند که نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز، دومین نمایشگاه بزرگ کشور بعد از نمایشگاه تهران است.

به گزارش خبرگزاری فارس از تبریز، به روزهای برپایی پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز نزدیک می‌شویم، هر چند مسوولان و دست‌اندرکاران برپایی این نمایشگاه بر این باور هستند که نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز، دومین نمایشگاه بزرگ کشور بعد از نمایشگاه تهران است.

با این وجود نکته قابل تامل در برگزاری بزرگ‌ترین رویداد فرهنگی در شهر اولین‌ها، اینکه روزگاری نه چندان دور این خطه به عنوان مهد تاریخ، فرهنگ، هنر و علم کشورمان مطرح بوده، به طوریکه با بررسی اسناد و مدارک موجود می‌توان انتشار اولین کتب و روزنامه را در حوزه‌های مختلف در این سرزمین مشاهده کرد.

از سوی دیگر حرف دل و حساب ما با دستگاه‌های ذی‌ربط، مسوولان و دست‌اندرکاران برپایی چنین نمایشگاه‌های در سطح استان‌ها و در این میان در تبریز، شهر اولین‌ها این است که چرا با وجود برپایی 14 نمایشگاه بین‌المللی کتاب با این حجم و عظمت و اجرای سایر برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی دیگر در راستای ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی، باز هم سرانه مطالعه کتاب در استان و به ویژه شهر تبریز، این روزها خوش نیست؟!

روزگار ناخوش یار مهربان، در سر ایران

واقعیت این است که براساس اطلاعات موجود و آمارهای اعلامی، هر چند آمار دقیقی از سرانه مطالعه کتاب در کشورمان و در این میان استان‌ها ارائه نمی‌شود ولی براساس آمار موجود میزان سرانه مطالعه در ایران، در حدود 2 تا 79 دقیقه متغیر اعلام می‌شود که به باور متخصصان و دست‌اندرکاران این حوزه، علت این همه اختلاف عجیب و غریب این آمار نیز بیشتر از هر چیز نشان‌دهنده تقلای برخی مسوولان برای ارائه تصویری بهتر از مطالعه در جامعه از یکسو و تلاش برخی دیگر برای هرچه بیشتر بحرانی‌تر جلوه دادن این واقعیت است.

در هر حال به نظر می‌رسد، براساس آمارهای موجود سرانه مطالعه در کشورمان و در رأس آنها در آذربایجان در وضعیت هشدار قرار گرفته است، در این میان مسوولان استان اعلام می‌کنند که استان آذربایجان شرقی در کنار استان‌های اصفهان، خوزستان، خراسان رضوی و فارس جزو استان‌های برتر در حوزه کتاب و کتابخوانی است.

اما واقعیت این است که مسوولان و دست‌اندرکاران این حوزه، در جریان باشند که با وجود برپایی 14 نمایشگاه بین‌المللی کتاب در شهر تبریز، نگهداری بیش از 2 میلیون و 500 هزار نسخه کتاب، عضویت 150 هزار نفر در کتابخانه‌های استان و فعالیت بیش از 140 کتابخانه در سطح آذربایجان شرقی، باز هم در سطح استان و به ویژه در شهر اولین‌ها همچون دیگر استان‌های کشورمان، شاهد روند منفی در سرانه کتابخوانی و مطالعه هستیم.

از متن تا حاشیه 14 دوره برپایی نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز

بر این اساس، نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز، همه ساله در مهر ماه در محل نمایشگاه بین‌المللی این شهر برگزار می‌شود، امسال نیز پانزدهمین آن به همراه سایر نمایشگاه‌های دیگر

چون مطبوعات، رسانه‌ها، پایگاه‌های خبری و خبرگزاری‌ها؛ استان، کتاب دفاع مقدس و نمایشگاه رسانه‌ها؛ های دیجیتال، میزبان دوستداران یار مهربان، دوم تا هفتم آبان ماه در نمایشگاه بین‌المللی تبریز خواهد بود.

ناگفته نماند، قرار بود این نمایشگاه از 16 تا 22 مهر ماه برگزار شود که به گفته مسئولان این حوزه، علت تغییر زمان برگزاری نمایشگاه کتاب تبریز اعتراضات مکرر کتاب‌فروشان استانی، به همزمانی آن با آغاز بازگشایی مدارس و دانشگاه‌ها بوده و در نتیجه برای حمایت از کتاب‌فروشان امسال زمان نمایشگاه به جای مهر به آبان ماه منتقل شده است.

با این حال آنچه در این راستا مهم به نظر می‌رسد، اینکه چرا با وجود برگزاری این همه نمایشگاه کتاب و برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی دیگر در راستای ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی در آذربایجان؛ شرقی و به خصوص در شهر اولین‌ها، باز هم سرانه مطالعه کتاب در استان و شهر تبریز رضایت‌بخش نیست؟!

در حقیقت آمار و ارقام‌های مختلفی در سالیان گذشته نسبت به سرانه مطالعه در کشور و به ویژه استان‌ها ارائه شده، از ۷۹ دقیقه تا ۱۵ دقیقه که البته هیچ‌وقت هم در این راستا توضیح ارائه نشده است که این آمار چطور و با چه روش آماری و طی انجام چه مرحله‌ای به دست آمده است.

یار مهربان غریب آشنا در شهر اولین‌ها

طبق آمارهای موجود و اعلام مسئولان متولی در این زمینه، سرانه مطالعه کتاب در آذربایجان؛ شرقی کمتر از نیم ساعت اعلام شده است، براساس آمار مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان درباره کتابخوانی، 76 درصد از جوانان روزانه کمتر از 30 دقیقه مطالعه می‌کنند که از این میان، بیشتر از 70 درصد به مطالعه کتاب‌های روان‌شناسی و بازاری می‌پردازند.

براساس آمار سازمان اسناد ملی ایران، ژاپن در رده اول مطالعه جهان قرار دارد که میانگین مطالعه آن به طور متوسط 90 دقیقه در روز است.

با این اوصاف، البته این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت و آن اینکه، روزی روزگاری نه‌چندان دور یعنی حدود ۷۰۰ سال پیش خطه آذربایجان و در رأس آنها شهر تبریز به عنوان مهد تمدن فرهنگ و مرکز گفتمان علمی میان کشورها بود. با این وجود به نظر می‌آید برپایی این چنین نمایشگاه‌ها نیز به نوعی یادآور احیاء و بازآفرینی نقش و جایگاه بزرگ‌ترین و ارزشمندترین مجموعه فرهنگی و آموزشی جهان اسلام یعنی ربع رشیدی است که در روزگار خود این سرزمین پرچم‌دار مهد تمدن، فرهنگ، علم و دانش بشری در جهان بود.

در سایه سار یار مهربان

حال این سوال پیش می‌آید که آیا فرهنگ 700 ساله آن دوران، در این 14 دوره نمایشگاه کتاب و سایر برنامه‌های علمی، فرهنگی و اجتماعی که در کنار این نمایشگاه‌ها برگزار شده، بازتاب مطلوبی تا به امروز داشته‌؟ و اگر هم داشته چرا این همه سرانه مطالعه کتاب در این استان و شهر تبریز که روزگاری به عنوان مهد فرهنگ و علم (راه‌اندازی نخستین کتابخانه دولتی ایران در سال ۱۳۰۰، نخستین چاپخانه سربی با حروف فارسی و عربی، نخستین مدرسه تحصیلات ابتدایی به‌شیوه نوین در ایران، نخستین کودکستان و نخستین مدرسه کر و لال‌های ایران، ادبیات نوین و ...) مطرح بوده و هست، پایین است؟!

همان طور که گفته شد، شهرت دیرینه تبریز به خاطر پرچم‌داری در توسعه فرهنگ، علم و دانش بوده و پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز در این استان نیز به دنبال اهدافی چون تأکید بر ماهیت فرهنگی و ترویج و توسعه فرهنگ کتاب و کتابخوانی در سطح جامعه، دسترسی جامع به تازه‌های نشر به منظور بلوغ و تکامل مخاطبان، تبادل نظر اهالی قلم، نویسندگان، مترجمان و پدیدآورندگان حوزه کتاب و اتخاذ رویکرد مبتنی بر حفظ ماهیت تجاری کتاب است.

بر همین اساس در این برهه سوالی که در این میان مطرح می‌شود این است که تا به امروز دلایل متفاوتی از جمله مسائل، نداشتن اراده برای ایجاد انگیزه کتابخوانی، بالا بودن قیمت کتاب نسبت به سرانه درآمد مردم و فضای

مجازی و حتی سایر مسائل فرهنگی و سیاسی؛ برای سرانه پایین کتابخوانی در ایران مطرح شده و می‌<ZWNJ>شود که به یقین از جمله مهم<ZWNJ>ترین و عمیق ترین دلیل این اتفاق؛ همان جریان کمبود فرهنگ کتابخوانی در کشورمان و در این میان در سطح استان<ZWNJ>ها باشد.

از<LAQUO> یار مهربان<RAQUO>; بیاموزیم فرهنگ چگونه مطالعه کردن را

از سوپی تکرار این سوال که چرا فرهنگ کتاب و کتابخوانی در جامعه ما آن<ZWNJ>گونه که باید و شاید نهادینه نشده و عمق و گسترش نیافته است؟ و این که حرکت<ZWNJ>های نمادین این چینی همچون برگزاری هفته کتاب، برپایی نمایشگاه<ZWNJ>های کتاب در حد بین<ZWNJ>المللی در سطح استان<ZWNJ>ها نیز نتوانسته تغییری در این روند ایجاد کنند، جای بسی تامل و کنکاش دارد که بماند؟

در هر صورت برای رسیدن به این حقیقت که چرا مردم ایران کتاب نمی<ZWNJ>خوانند؟! می<ZWNJ>توان به جمله معروف احمد شاملو اشاره کرد که در این باره می<ZWNJ>گوید:<LAQUO>; اگر خواستی چیزی را پنهان کنی، لای یک کتاب بگذار این ملت کتاب نمی<ZWNJ>خواند!<RAQUO>.

افزون بر آنچه گفته شد، در عصر حاضر از آنجایی که یکی از شاخصه<ZWNJ>های ارزیابی رشد، توسعه و پیشرفت فرهنگی هر کشوری میزان مطالعه و کتابخوانی مردم آن مرز و بوم است، از این رو ضروری است دستگاه<ZWNJ>های ذی<ZWNJ>ربط، مسوولان و دست<ZWNJ>اندرکان این بخش بیش از این<ZWNJ>ها به ترویج فرهنگ کتابخوانی در کشور با توجه به ظرفیت<ZWNJ>های هر منطقه توجه داشته باشند.

بهار یار مهربان در فصل خزان سر ایران

آنچه در این راستا حائز اهمیت است، اینکه به عقیده بسیاری از کارشناسان و مسوولان، از آنجایی که نمایشگاه بین<ZWNJ>المللی کتاب تبریز، نیز از لحاظ گستره برگزاری و تعداد ناشران داخلی و خارجی پس از نمایشگاه کتاب تهران در رتبه دوم قرار دارد و از این رو، این نمایشگاه به عنوان بزرگ<ZWNJ>ترین رویداد فرهنگی استان آذربایجان<ZWNJ>شرقی و منطقه یاد می<ZWNJ>شود. به سخن دیگر، این نمایشگاه، یکی از نمایشگاه<ZWNJ>های شناخته<ZWNJ>شده کتاب در سطح کشور و به نوعی در سایر کشورهای منطقه به حساب می<ZWNJ>آید.

بر همین اساس، بررسی چگونگی برگزاری 14 دوره آن و از سوی دیگر بررسی چگونگی برگزاری اجتماعات فرهنگی دوست<ZWNJ>دار کتاب و همچنین مطالعه و استخراج وجوه مشترک نمایشگاه<ZWNJ>های برتر بین<ZWNJ>المللی کتاب که از سوی دیگر سایر کلان<ZWNJ>شهرها برگزار می<ZWNJ>شود، ضروری به نظر می<ZWNJ>رسد.

از سوی دیگر، اگر بخواهیم نمایشگاه بین<ZWNJ>المللی کتاب تبریز را در عرصه کل کشور با سایر کلان<ZWNJ>شهرهای دیگری چون نمایشگاه بین<ZWNJ>المللی کتاب تهران مقایسه کنیم، هر چند هر 2 نمایشگاه با مقوله نشر و ناشر، کتاب، و سایر مؤلفه<ZWNJ>ها و ابزارآلات انتشاراتی سر و کار دارند اما تفاوت ساختاری و بنیادی بین آنها وجود دارد؛ چرا که اصولا هر یک از این نمایشگاه<ZWNJ>ها در 2 فضا و حال و هوای متفاوت برگزار می<ZWNJ>شوند و مخاطبانشان هم با هم فرق دارند. همچنین به لحاظ سازماندهی با یکدیگر تفاوت داشته و هر یک از این 2 نمایشگاه، اهداف خاص خود را دارند.

لبخند تلخ یار مهربان در سر ایران

به همین دلیل، مهم<ZWNJ>ترین مسئله<ZWNJ>ای که درباره برپایی بزرگ<ZWNJ>ترین فستیوال فرهنگی در استان آذربایجان<ZWNJ>شرقی مطرح شده و به نظر می<ZWNJ>رسد، تقلید و الگوبرداری از برگزاری سایر نمایشگاه<ZWNJ>های کتاب، بدون توجه به نیازهای مخاطبان محلی و زیر ساختارهای فرهنگی و اجتماعی و به بیان دیگر عدم آگاهی به نیازهای محلی و منطقه<ZWNJ>ای است.

حال این پرسش مطرح است که چرا متولیان فرهنگی با این همه از اصول حرفه<ZWNJ>ای خویش غافل شده<ZWNJ>اند؟ ما باید این واقعیت را بپذیریم که اکثر متولیان فرهنگی به مقوله فرهنگ و برگزاری این جور نمایشگاه<ZWNJ>ها به دلیل سهل<ZWNJ>انگاری و از روی تسامح یا از سر بی<ZWNJ>اطلاعی و حتی بدون بررسی نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدیدهای دو<ZWNJ>ره<ZWNJ>های گذشته، به برپایی این<ZWNJ>گونه نمایشگاه<ZWNJ>ها، دید و نگاه تبلیغاتی، شعاری

و سطحی دارند و از مسوولیت و رسالت و هایشان فاصله می‌گیرند.

مهر بی‌مهری برای یار مهربان در شهر اولین‌ها

به طوری که براساس بررسی مقایسه‌ای نمایشگاه کتاب تهران با سایر نمایشگاه‌های کتاب نشان می‌دهد؛ تعداد بازدیدکنندگان که از سوی دست‌اندرکاران به مثابه نقاط قوت بیان می‌شود، برای برگزارکنندگان نمایشگاه‌های کتاب در کشورهای جهان، نقطه ضعف محسوب می‌شود.

به همین منظور، متولیان و پژوهشگران این عرصه، نبود برنامه‌ریزی برای کتاب‌خوان کردن کودکان در مدارس، ضعف شدید چرخه کتاب و شبکه توزیع در سطح کشور، کمبود تعداد کتاب‌فروشی‌های مناسب، نبود تبلیغ و اطلاع‌رسانی جذاب در حوزه کتاب از سوی متولیان امور، نبود برنامه‌ریزی صحیح مسوولان اجرایی نمایشگاه برای انتخاب محل مناسب نمایشگاه و چاره‌اندیشی اساسی برای جلوگیری از ازدحام زیاد در غرفه‌ها و نیز مبادی ورودی و خروجی نمایشگاه و اخذ بلیط برای ورود به داخل نمایشگاه را از جمله برخی کاستی‌ها و ضعف‌های ریشه‌ای این حوزه بیان می‌کنند.

و بر این اساس به باور تحلیل‌گران و نویسندگان این حوزه؛ کتاب مهم‌ترین عامل رشد و پویایی جوامع بشری است و در جهان به‌هم پیوسته امروز، به مثابه سالم‌ترین و رایج‌ترین وسیله برای شناخت متقابل فرهنگ‌ها و اندیشه‌هاست؛ که در این راستا بررسی مسائل مرتبط با موضوع کتاب در ایران و کشورهای دیگر از اهمیت زیادی برخوردار است.

به دیگر سخن اینکه، با بررسی و شناخت نقاط ضعف و قوت و مقایسه روند برگزاری نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب تبریز در دوره‌های مختلف است که می‌توان با تکیه بر نقاط قوت برای بهبود نقاط ضعف، در آینده نزدیک زمینه‌های لازم را برای رفع موانع و ایجاد زمینه و بستر لازم جهت ترویج و توسعه فرهنگ مطالعه و کتابخوانی، گام‌های مؤثری برداشت و در نهایت به ارتقای سطح برگزاری این نمایشگاه‌ها در دوره‌های آتی کمک شایانی کرد.

* نگارنده: موسی کاظم‌زاده